

Полухин2009: Полухин, А. А. Современное языкознание и экологическое мышление / А. А. Полухин // Опыты – 2008: сборник научных работ преподавателей и студентов факультета филологии: Научное издание / [сост. Н.Н. Димитрова]. – СПб: РИО ГПА, 2009. – С.65-73. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ecolinguistics.ru/doc/mat42.doc>. – Назва з екрана.

Привалова2005: Привалова, И. В. Интеркультура и вербальный знак (Лингвокогнитивные основы межкультурной коммуникации): Монография [Текст] / И.В. Привалова. – М.: Гнозис, 2005. – 472 с.

Селіванова 2006: Селіванова, О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.

Сковородников1996: Сковородников, А.П. Лингвистическая экология: проблемы становления [Текст] / А. П. Сковородников // Филологические науки. – 1996. - №2. – С.42-49.

Скворцов1994: Скворцов, Л. И. Язык, общенияи культура (Экология и язык) [Текст] / Л. И. Скворцов // Русский язык в школе. – 1994. - №1. – С.81-86.

Шевченко, Морозова 2005: Шевченко, І. С., Морозова, О. І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність [Текст] / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / І.С. Шевченко (ред.): Монографія. – Харків: Константа, 2005. – С.21-28.

Fill 2006: Fill, A. Ecolinguistics: state of the art 1998 / A. Fill // The ecolinguistics reader: language, ecology and environment / A. Fill, P. Mühlhäuser (Eds). – Continuum international publishing group. – 2006. – Pp. 43-53. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.books.google.com.ua. – Назва з екрана.

Haugen 2006: Haugen, E. The ecology of language / E. Haugen // The ecolinguistics reader: language, ecology and environment/ A. Fill, P. Mühlhäuser (Eds). – Continuum international publishing group. – 2006. – Pp. 57-66. – [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.books.google.com.ua. – Назва з екрана.

Kramsch, Whiteside 2007: Kramsch, C., Whiteside, A. Three fundamental concepts in SLA and their relevance in multilingual contexts [Text] / C. Kramsch, A. Whiteside // The modern language journal. – Vol.91 – 2007. – Pp. 907-922.

Lafford 2009: Lafford, B. A. Toward an ecological CALL: update to Garrett (1991) [Text] / B. A. Lafford // The modern language journal. – Vol.93 – 2009. – Pp. 673-696.

Larsen-Freeman 2007: Larsen-Freeman, D. Reflecting on the cognitive-social debate in SLA [Text] / D. Larsen-Freeman // The modern language journal. – Vol. 91 – 2007. – Pp. 773-787.

Swain, Deters 2007: Swain, M., Deters, P. “New” mainstream SLA theory: expanded and enriched [Text] / M. Swain, P. Deters // The modern language journal. – Vol. 91 – 2007. – Pp. 820-836.

В статті розглянуті передумови виникнення та історія розвитку еколінгвістики, дана характеристика основних еколінгвістических понять, описані два основні течення еколінгвістики, доведена актуальність та визначені перспективні напрямки еколінгвістических досліджень на даному етапі розвитку лінгвістическої науки. В той же час прокоментовані можливості використання еколінгвістического підходу в інших лінгвістических та гуманітарних дисциплінах.

Ключевые слова: екологіческа лінгвістика, лінгвістическа екологія, антропоцентризм, екосистема мови, лінгвосфера, екологіческий дискурс.

The article explores the preconditions of appearance and historical development of ecolinguistics. It examines the key ecolinguistic notions, gives description of two main trends of ecolinguistics, proves the significance of ecolinguistic research and defines the most perspective problems of research in this linguistic sphere. It also comments on the possibilities of applying the ecological approach in other spheres of linguistics as well as in other humanities.

Keywords: ecological linguistics, linguistic ecology, anthropocentrism, language eco-system, linguistic sphere, ecological discourse.

Надійшла до редакції 21 вересня 2010 року.

Оксана Путіліна

ББК Ш12=411.4*22

УДК 81371+81367.625=811.112.2=811.161.2

ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТИ СИНТАКСИСУ: ТИПОЛОГІЯ СПІВВІДНОШЕННЯ

Стаття присвячена проблемам прикладної лінгвістики в її презентації у загальнолінгвістичній парадигмі, зокрема встановленню витоків прикладного синтаксису, а також простеженню причин, передумов і специфіки його розвитку і формування як самостійного лінгвістичного напрямку.

Ключові слова: генеративна граматики, порівняльно-історичний метод, прикладний синтаксис, синтаксичний опис, синтаксичне пояснення, структуральний метод, типологічне мовознавство, традиційний синтаксис.

© Путіліна О.Л., 2011

Останнім часом у центрі уваги дослідників усе частіше опиняється корелятивна пара «традиційний / прикладний» аспекти лінгвістичних досліджень, встановлення рівнорядності / ієрархічності яких дозволило б однозначно визначити методологію і концептуальну базу подальших досліджень у цьому напрямку. Насамперед, такого ґрадування потребує сучасна граматики (як морфологія, так і синтаксис), оскільки наявне на сьогодні розмаїття підходів і методів, застосовуваних у вивченні мовних явищ граматичної природи, яке, на перший погляд, сприяє найповнішому і найефективнішому аналізу досліджуваних фактів, насправді провокує подекуди екліктичний характер здійснюваних досліджень, що знижує рівень наукової достовірності й значущості отриманих унаслідок цього результатів. Зокрема, дехто з сучасних мовознавців за звичкою зараховує значну частину лінгвістичних напрямків, що офіційно сформувалися останніми десятиліттями, до відгалужень так званої традиційної граматики (вужче – синтаксису), не помічаючи їхній власне-прикладний характер [Ladusaw 1980] або потрактовуючи їх як надто молоді й такі, що ще не встигли сформувати своє філософсько-ідеологічне і теоретичне підґрунтя [Ryder 1994]. Але попри видиму сучасність прикладний синтаксис має давню історію і причини свого постання, без з'ясування природи яких важко уявити здійснення повноцінного дослідження в цій царині, так само як і мати впевненість у тому, що враховані всі нюанси такого роду досліджень. Цілу низку питань викликають вже навіть ті явища й процеси, що одними з перших спричинилися до появи питомих рис прикладної лінгвістики загалом і прикладного синтаксису зокрема [Загнітко 2010]: починаючи від VIII ст. до н.е. і закінчуючи 70-ми роками XX ст. н.е. і по сьогодні.

Метою цієї статті є загальноісторичний огляд тих тенденцій у світовій лінгвістиці, що мали місце безпосередньо перед остаточним формуванням цього лінгвістичного напрямку або впливали на нього під час і після його самооформлення.

Людська мова, як будь-який складний механізм, складається з відносно автономних компонентів. З найдавніших часів мовознавці виділяють у мові принаймні 3 таких компоненти, а саме – фонетику, граматику і лексику. *Граматику*, або *граматичним ладом*, називається той компонент мови, що забезпечує вираження найчастіше повторюваних значень і використовує для цього ієрархічно організовані конструкції, побудовані за обмеженою кількістю правил [Тестелец 2001: 19] (при цьому ієрархічно організованою є будь-яка множина, в якій одні елементи в певному розумінні є важливішими за інші [Liddicoat 2010], напр., у реченні завжди спостерігається хоча б елементарна ієрархія – лінійна послідовність (ланцюжок), тому що мовні одиниці мають іти одна за одною, якщо навіть врахувати, скажімо, що слово, яке стоїть першим, завжди є “важливішим” за наступне [Trager 1949]). Таким чином, граматики пов'язана не тільки з поодинокими словами або частинами слів (морфемами), а й, насамперед, зі способами їхнього поєднання в складніші одиниці, причому з такими, що мають відношення до найважливіших семантичних ознак (дія, стан, час, число, особа тощо).

Синтаксис – частина граматики, що вивчає одиниці, більші за слово, – словосполучення і речення [Адмони 1973; Вихованець 1992; Тестелец 2001]. Фонема, афікси і найбільш вживані слова утворюють у мові завершені множини. Однак синтаксис вивчає потенційно необмежену множину речень. Людина, зазвичай, не вживає у своєму мовленні нових фонем, морфем і слів, користуючись вже наявними, але створює, відтворює і сприймає необмежену кількість речень, що досі не були вимовлені чи написані. Тому можна стверджувати, що в синтаксисі виявляється творчий аспект мови. Як наука він має два основних завдання: описове і пояснювальне (творче). *Синтаксичний опис* – це множина правил, що характеризують синтаксичний компонент знання мови, у зіставленні яких використовується граматична метамова, тобто терміни і символи з певним значенням і правила їхнього використання. *Синтаксичне пояснення* полягає в тому, щоб зрозуміти, чому спостережувані в мові факти саме такі, якими вони є, що передбачає, зокрема, відповідь на питання, чому синтаксичні структури в різних мовах, у тому числі й таких, що не є ні генетично спорідненими, ні пов'язаними територіальним поширенням, виявляють численні спільні ознаки. Опис має справу з однією певною мовою, а пояснення (теорія) – з Мовою загалом.

Про синтаксичний рівень мови йдеться ще в першій граматиці санскриту давньоіндійського мовознавця Паніні (V ст., за іншими даними III, IV або навіть VIII ст. до н.е.) (якщо говорити про відомі нам мовознавчі праці), де мова трактується як система, що складається з фонетичного, морфологічного, словотвірного і синтаксичного (що утворюється за правилами зовнішніх “сандхї”) рівнів [Степанов 2004: 55]. У науковому доробку іншого граматики Давньої Індії Бхартріхарі (V-VI ст. до н.е.) маємо спробу співвіднести речення і судження – обчислення трансформації одного судження, за яких будь-яке судження еквівалентне іншому з погляду логічного змісту [Десницькая, Кацнельсон 1985], що свідчить про початок формування того підходу, що згодом постав як один з аспектів *прикладних синтаксичних досліджень*. Традиція наукового вивчення синтаксису презентована і в працях давньогрецьких філософів, оскільки слово “синтаксис” (д.-грецьк. σύνταξις – ‘побудова разом’, ‘військовий лад’) почали вживати стоїки у III ст. до н.е. на позначення логічної структури висловлень, проте не стільки вони, скільки представники александрійської школи сприяли становленню синтаксису як науки, зокрема Аристарх Самофракійський (217-145 р.р. до н.е.), який започаткував основи розбору текстів, Діонісій Фракійський (170-90 р.р. до н.е.), котрий створив підручник граматики (щоправда, приділивши більше уваги морфології, ніж синтаксису), Аполлоній Дискол (II ст. н.е.) – основоположник грецького синтаксису (його працю “Синтаксис” взято за основу багатьох пізніших шкільних граматики), який він визначає як вчення про словосполучення, де головну роль відіграють дієслово та ім'я [Алпатов 2005: 17; Загнітко 2001: 10]. Це означало, що завдання синтаксису постає вже в дослідженні власне-мовних явищ – зв'язків слів і їхніх форм у реченні. Погляди давньогрецьких учених поділяли й мовознавці Давнього Риму, зокрема Марк-Теренцій Варрон (116-27 р.р. до н.е.), Квінт-Ремвій Палемон (I ст. до

н.е.), Елій Донат (прибл. 350 р. н.е.) і Прісціан (VI ст. н.е.), чий внесок у розвиток синтаксичної теорії полягає у створенні зразка граматичного опису мови (на матеріалі латини), за яким уклали граматики живих європейських мов (напр., за зразком граматики Елія Доната і Прісціана, якими в Європі користувалися майже 1000 років – до часів Середньовіччя), а також у дослідженні стилістичної функції синтаксичних одиниць у межах речення і тексту (“*Institutio oratoria*” Марка-Фібія Квінтіліана (I ст. н.е.)) [Десницькая, Кацнельсон 1985: 43-49].

Протягом наступних VI-XII століть у Західній Європі зусилля вчених були спрямовані переважно на засвоєння латинської спадщини. За часів панування в науці схоластичної логіки граматика трактувалася як допоміжна дисципліна, зорієнтована на задоволення суто практичних потреб оволодіння читанням і письмом [Десницькая, Кацнельсон 1985: 19], проте це був ще один крок до формування нового бачення ролі граматики (вужче – синтаксису) і виокремлення її практичної (прикладної) функції, хоч і в досить обмеженому розумінні, але, враховуючи те, що вивчення граматики було цілком підпорядковане логіці (згідно з логіко-граматичними ідеями Арістотеля), можна стверджувати, що цей період характеризувався одночасним розвитком двох напрямів граматики загалом і синтаксису зокрема – того, що зараз визначається як *традиційний* (утрадиційнений), і *прикладний*, що передбачав застосування усіх теоретичних напрацювань т.зв. традиційного підходу до розв’язання практичних потреб, що постають перед лінгвістикою, тим паче, що логічний принцип позначився на розвитку теорії речення (у рамках традиційного підходу) і постанні методологічного апарату прикладного синтаксису – системі принципів, методів і прийомів дослідження, застосовуваних для дослідження явищ мови і мовлення: математичного, структурного тощо. Із XIII ст., коли європейські мовознавці глибше ознайомилися власне з працями Арістотеля, а не з їхнім потрактуванням, презентованим в авторитетних на той час граматах латинської мови, для яких визначальним був логічний бік його вчення, формується концепція граматики як частини філософії, яка протиставляється практичній граматиці, що є свідченням дуалістичного характеру граматики і синтаксису зокрема. Цікавим є те, що практична граматика не набуває чіткої кваліфікації, внаслідок чого під неї підводиться і те, що безпосередньо призначене для навчальних цілей, і те, що спрямоване на практичне застосування теоретичних здобутків тогочасної лінгвістики.

XV-XVI століття – епоха Відродження – відзначилися бурхливим розвитком граматики живих мов і відмовою від замкненості лінгвістичної (граматичної) думки на постулатах давньогрецьких і латинських мовознавчих праць. Поряд зі становленням і самоусвідомленням іспанського, італійського (XV ст.), французького, англійського, німецького (XVI ст.) тощо мовознавства, появою і розвитком ідеї про множинність мов і можливість їхнього зіставного вивчення формуються принципи і методи зіставно-типологічного вивчення, що обов’язково передбачає здійснення певних обчислень і встановлення класифікаційних ознак досліджуваних мов передусім на граматичному рівні як такому, що найменше піддається змінам, спричиненим не внутрішньомовними процесами, а впливом позамовних чинників (культурні контакти, територіальний чинник і под.), а це стимулювало подальший одночасний розвиток традиційного і прикладного аспектів граматичного вчення.

Ця внутрішня роздвоєність на той час ще не набула певного осмислення, навпаки: досить послідовно почали відмежовувати практичні граматики, створювані з навчальною метою, від граматики у широкому розумінні, які, натомість, тепер містили поєднання двох підходів – традиційного і прикладного – як нерозривно пов’язаних частин одного цілого, що було зумовлене стрімким розвитком зіставно-типологічного і порівняльно-історичного мовознавства [Zoltan Dörnyei 2007: 27]. Ця тенденція тільки посилилася на початку XVII ст. на цій підставі пошуків універсальних властивостей мови і виникненням ідеї створення “всесвітньої мови”, що передбачало укладання універсальної, “всезагальної” граматики (у тому числі – синтаксису) на тій самій логіко-граматичній основі. Тривалий час вона визначала розвиток обох зіставлюваних граматичних підходів. Загалом, до кінця XIX ст. в мовознавстві не було чіткої диференціації синтаксичних, логічних і психологічних понять. Граматичний аналіз речення, на думку Я.Г. Тестельця, здійснювався в термінах апріорних логічних категорій [Тестелец 2001: 23] (пор., відсутність розмежування логічного підмета і граматичного підмета), а синтаксис, без будь-якого внутрішнього членування на власне-теоретичний і прикладний підходи, розглядався як вивчення способів вираження в мові логічних одиниць і відношень, доки у II пол. XIX ст. під впливом філософії мови В. фон Гумбольдта виник і набув поширення психологічний напрям у граматиці, зокрема в синтаксисі, в якому замість логічних категорій було застосовано психологічні, напр., “уявлення” (пор. погляди Г. Штейнталя, Г. Пауля, О.О. Потєбні).

Водночас спостерігаємо поступову відмову від суто логічного трактування мовних явищ, що сприяло розмежуванню власне-теоретичного і прикладного підходів (за сучасним визначенням), що помітно ще в працях середньовічних арабських мовознавців: басрійського граматики Сібавейхі (VIII ст.) і кувейтського дослідника Сарраджа (X ст.), які змогли сформулювати деякі фундаментальні синтаксичні положення – залежність, керування, синтаксична позиція – без звертання до логічних категорій [История 1980]. Остаточне формування подібних тенденцій у європейському мовознавстві лише наприкінці XIX ст. привело до виникнення формального напрямку, що в синтаксисі виявилось, передусім, в аналізі речення в лінгвістичних термінах, а не запозичених з інших наук, однак унаслідок відсутності викінченого апарату власне-синтаксичних понять їхній аналіз ґрунтувався на морфологічних категоріях, а сам підхід у синтаксисі можна було вважати формально-морфологічним [Тестелец 2001: 24] (пор. праці П.Ф. Фортунатова [Фортунатов 1956], О.М. Пешковського [Пешковский 2001], О.О. Шахматова [Шахматов 2007]). Це особливо позначилося на

посиленні теоретичного підґрунтя прикладного аспекту синтаксису, зорієнтованого на дослідження передусім формальних виявів мовних одиниць і встановлення (навіть вираховання) закономірностей їхнього вияву.

XX століття засвідчило спроби деяких лінгвістів подолати певну однобічність формального підходу, користуючись уведеним Ф. де Соссюром розподілом мови (абстрактної системи, покладеної в основу мовленнєвої поведінки) і мовлення (актуалізації, практичного здійснення цієї системи в процесі її використання людьми) [Соссюр 1977] (пор. [Балли 2005; Виноградов 1947; Гардинер 1965]). Альтернативою формальному підходу, насамперед у т.зв. утрадиційненій граматиці, стали синтаксичні концепції, зосереджені на семантиці. Так, в О. Єсперсена є проєкт ономазіологічного граматичного опису “від значення до форми”, підхід до граматики “зсередини, або з погляду значення”, який він і запропонував називати синтаксисом [Єсперсен 2002: 46] (пор. уведені ним розмежування двох типів граматичного зв'язку – юнкції, коли семантично головне слово є синтаксично підпорядкованим (*политі квіти*), і нексусу, за якого напрямки синтаксичного і семантичного підпорядкування між словами збігаються (*полив квіти*)). Його гіпотеза про “поняттєві категорії” (універсальні значення, що по-різному виявляються граматичними засобами різних мов і цим дають можливість їхнього зіставного вивчення), підтримана у вітчизняному мовознавстві І.І. Мещаниновим [Мещанинов 1963: 34], сприяла укріпленню позицій зіставного-типологічного мовознавства, а разом із ним створювала передумови для подальшого розвитку власне-прикладного аспекту граматики, для якого на той час базовим стає математико-лінгвістичний методологічний апарат. Значні успіхи в розвитковій семантиці протягом останніх десятиліть знайшли відображення і в граматичних вченнях, завдяки чому маємо окремий напрямок синтаксичних досліджень, пов'язаний із вивченням семантики синтаксичних одиниць, зокрема речення [Кобозева 2004]. Останнє незначною мірою відбилося на прикладному аспекті синтаксичних досліджень, для якого визначальними чинниками залишаються форма і формальні маркери, за умови наявності яких здебільшого і здійснюються ті чи інші підрахунки.

Натомість поява у II пол. XX ст. й еволюціонування структуральної концепції дослідження мовних явищ неабияк вплинула на прикладний синтаксис, який багатьма методами власне-структурного типу активно послуговується досі [Talmy 1983] (пор., у працях з комп'ютерної лінгвістики, що часто помилково тлумачиться як власне-прикладна, вияви структурного методу подаються як різновиди методів комп'ютерного (у значенні прикладного) синтаксичного аналізу [Дарчук 2008: 95-144; Карпіловська 2003: 135-140]). Важливим також є те, що більшість застосовуваних нині у прикладному синтаксисі методів (математичного характеру, структурального) від початку використовувалася для дослідження явищ фонологічного рівня і вже згодом була адаптована до потреб граматики, але основоположниками системного залучення цих методів до аналізу синтаксичних явищ були структуралісти, які прагнули перенести в граматику поняття і дослідницькі процедури, що на той час зарекомендували себе у фонології, тим паче, цей підхід виявився ефективним. Варто згадати, що саме американські дескриптивісти значно вдосконалили методи синтаксичного аналізу, відшліфували деякі прийоми дослідження, що є базовими для традиційних граматичних класифікацій, а після того, як у 50-і рр. в американській лінгвістиці була завершена розробка дистрибутивного аналізу, уперше запропонованого американським лінгвістом М. Сводешем (1934 р.), його принципи були звернені в діакронію, на відміну від синхронного його застосування у В.О. Дибо, В.М. Ілліча-Світича, А. Мейє, Х. Станга [Дыбо 1962; Мейє 1951; Stang 1957], і на цій основі була створена детальна класифікація діакронічних змін з урахуванням морфологічного і синтаксичного рівнів мови Г. Хенінгсвальда [Hoenigswald 1960] і принцип “загального обчислення дистрибуції” Ф. Харарі та Х. Пейпера [Harary, Paper 1957: 143]. Водночас автор концепції “структурного синтаксису” Л. Теньєр розробив універсальну модель речення, що спиралася на принципово важливі тези: всезагальність та односпрямованість синтаксичного зв'язку; наявність у реченні одного граматичного центру, сполучуваність якого визначає структуру речення; неединичність способу відображення структурної ієрархії в лінійній послідовності синтаксичних одиниць тощо [Теньєр 1988].

Посиленню позицій прикладної лінгвістики, зокрема синтаксису, сприяла поява теорії Н. Хомського [Chomsky 1957; Chomsky 1965; Хомський 2000], який запропонував перехід від переважно описової методології до методології пояснювальної, зорієнтованої на теорію, оскільки він продемонстрував, що використання формально чітких понять і математичних моделей при дослідженні граматики підвищує якість, повноту, емпіричну достовірність описів [Deegan, Sutherland 2009], а також дозволяє виявити фундаментальні принципи будови мови, які часто залишаються поза увагою за інтуїтивного підходу [Nakatsu, White 2006]. Якщо до цього представники переважно традиційного синтаксису досліджували синтагматичний аспект речення (здатність / нездатність певних граматичних одиниць сполучатися одна з одною), то цей підхід дозволив охарактеризувати парадигматичний аспект речення, тобто встановити регулярні зв'язки між частково подібними реченнями і на цій основі подати загальну характеристику граматичного рівня мови як системи, закономірності якої можуть бути подані у вигляді певних моделей (формул) з обчисленням частотності їхнього функціонування і виведенням закономірностей їхньої появи.

Тож, не дивно, що починаючи з 1970-х років стрімко розвивається і набуває популярності (і до сьогодні) синтаксична типологія [Демьянков 1995] як науковий напрямок, що вивчає спільні та відмінні риси структури речення в мовах світу, передумовою постановня якої стали сотні описів синтаксису мов різної структури, генетичної приналежності і територіального поширення [White, Clark, Moore 2010: 160], що з'явилися під впливом не тільки зіставно-типологічного напряму, але й унаслідок можливості по-новому подивитися на синтаксичну будову мови та її роль у функціонуванні Мови загалом завдяки відкриттям генеративістики, що, у свою чергу, також неможливе без застосування прикладних методів дослідження.

Отже, на сучасному етапі розвитку синтаксичної науки слід говорити про відносно послідовне розмежування т.зв. традиційного і прикладного аспектів синтаксису (хоча цей процес триває і досі), кожен з яких має свій методологічний апарат, завдання і цілі, але ця диференціація є в певному розумінні умовною, що зумовлене загальною тенденцією укрупнення граматики і відмовою від замкненого за кожним з лінгвістичних напрямів переліку методів дослідження мовного матеріалу на користь єдиного синтезованого методу.

Отримані результати репрезентують особливості становлення прикладного синтаксису як окремого лінгвістичного напрямку і можуть бути використані для подальшого повноцінного комплексного аналізу взаємодії утрадиційної і прикладної граматики сучасних мов, зокрема української та англійської, досліджуваних у їхніх межах, передусім у зіставному аспекті.

Література

Адмони 1973: Адмони, В.Г. Синтаксис современного немецкого языка. Система отношений и система построения [Текст] : научное издание / АН СССР; Ин-т языкознания / В. Г. Адмони. – Л.: Наука, Ленингр. отд-ние, 1973. – 366 с.

Алпатов 2005: Алпатов, В.М. История лингвистических учений [Текст] / В. М. Алпатов. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – 368 с. – ISBN 5-9551-0077-6.

Балли 2005: Балли, Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка [Текст] / Ш. Балли. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 416 с. – 400 экз. – ISBN 5-8360-0266-5.

Виноградов 1947: Виноградов, В.В. Русский язык: Грамматическое учение о слове [Текст] / В. В. Виноградов. – М.; Л. : Учпедгиз, 1947. – 784 с.

Вихованець 1992: Вихованець, І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови [Текст] / І. Р. Вихованець. – К. : Наукова думка, 1992. – 224 с. – ISBN 5-12-002283-9.

Гардинер 1965: Гардинер, А. Различие между “речью” и “языком” [Текст] / А. Гардинер // Звегинцев В.А. История языкознания XIX-XX в очерках и извлечениях. – Ч. II. – М. : Просвещение, 1965. – С. 14-21. – 16 000 экз.

Дарчук 2008: Дарчук, Н.П. Комп'ютерна лінгвістика (автоматичне опрацювання тексту) [Текст] / Н. П. Дарчук. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – 351 с. – ISBN 978-966-439-079-5.

Демьянков 1995: Демьянков, В.З. Доминирующие лингвистические теории в конце XX века [Текст] / В. З. Демьянков // Язык и наука конца 20 века / Под ред. акад. Ю. С. Степанова. – М. : Изд-во Ин-та русского языка, 1995. – С. 239-320. – ISBN 5-7281-0018-X.

Десницкая, Кацнельсон 1985: Десницкая, А. Кацнельсон, С. История лингвистических учений. Древний мир и средневековье [Текст] / А. Десницкая, С. Кацнельсон. – Л. : Наука, 1985. – 367 с. – ISBN 5-7859-7099-7.

Дыбо 1962: Дыбо, В.А. Структурно-типологические исследования. Рецензия на работу Ч. Станга “Славянская акцентуация” [Текст] / В. А. Дыбо // Вопросы славянского языкознания. – 1962. – № 6. – С. 41-51.

Есперсен 2002: Есперсен, О. Философия грамматики [Текст] / О. Есперсен. – М. : Едиториал УРСС, 2002. – 408 с. – 1000 экз. – ISBN 5-354-00043-2 (Серия «Лингвистическое наследие XX века»).

Загнітко 2001: Загнітко, А.П. Статус прикладної лінгвістики в системі лінгвістичних наук [Текст] / А. П. Загнітко // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с. – ISBN 966-7277-90-9.

Загнітко 2010: Загнітко, А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис [Текст] / А. П. Загнітко. – Т. 28. – Донецьк: Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2010. – С. 291-318. – ISSN 1728-9572.

История 1980: История лингвистических учений. Древний мир [Текст] /. – Л. : Наука, 1980. – 257 с. – ISBN 5-7864-7299-8

Карпіловська 2003: Карпіловська, Є.А. Вступ до комп'ютерної лінгвістики / Донецький національний університет [Текст] / Є. А. Карпіловська. – Донецьк : ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2003. – 184 с. – ISBN 966-8278-55-0.

Кобозева 2004: Кобозева, И.М. Лингвистическая семантика [Текст] / И. М. Кобозева. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 352 с. (Новый лингвистический учебник.) – ISBN 5-354-00819-0

Мейе 1951: Мейе, А. Общеславянский язык [Текст] / А. Мейе. – М. : Изд-во иностр. лит., 1951. – 491 с.

Мещанинов 1963: Мещанинов, И.И. Члены предложения и части речи [Текст] / И. И. Мещанинов. – М.-Л. : Изд-во АН СССР, 1945. – 321 с.

Пешковский 2001: Пешковский, А.М. Русский синтаксис в научном освещении [Текст] / А. М. Пешковский : Учебное пособие. Изд. 8-е. – М. : Едиториал УРСС, 2001. – 432 с. (Серия “Лингвистическое наследие XX века”). – ISBN 5-94457-019-9

Соссюр 1977: Соссюр, Ф. де. Курс общей лингвистики [Текст] / Ф. де Соссюр // Труды по языкознанию. – М. : Прогресс, 1977. – С. 7-285.

Степанов 2005: Степанов, Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики [Текст] / Ю. С. Степанов. – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 312 с. – 1000 экз. – ISBN 5-354-01047-0.

Теньер 1988: Теньер, Л. Основы структурного синтаксиса [Текст] / Л. Теньер. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с. – ISBN 2-252-01861-5.

- Тестелец 2001: Тестелец, Я.Г. Введение в общий синтаксис [Текст] / Я. Г. Тестелец. – М. : Изд-во РГГУ, 2001. – 798 с. – ISBN 5-7281-0343-X.
- Фортунатов 1956: Фортунатов, П.Ф. Избранные труды [Текст] / П. Ф. Фортунатов. – Т. 1. – М. : Учпедгиз, 1956. – 450 с.
- Хомський 2000: Хомський, Н. Роздуми про мову [Текст] / Н. Хомський. – Львів : Ініціатива, 2000. – 352 с. – ISBN 966-7172-04-X.
- Шахматов 2007: Шахматов, А.А. Синтаксис русского языка [Текст] / А. А. Шахматов / Вступ. стаття д-ра філол. наук, проф. Е.В. Клобукова; редакция и комментарии проф. Е.С. Истриной. – 3-е изд. – Л. : ЛКИ, 2007. – 624 с. (Серия “Лингвистическое наследие XX века”). – ISBN 978-5-382-00295-8.
- Chomsky 1957: Chomsky, N. Syntactic Structures [Text] / N. Chomsky. – The Hague : Mouton, 1957. – 134 p. – Bibliog.: p. 132-133.
- Chomsky 1965: Chomsky, N. Aspects of the Theory of Syntax [Text] / N. Chomsky. – Cambridge (Mass.) : MIT Press, 1965. – 265 p. – Bibliog.: p. 260-264.
- Deegan, Sutherland 2009: Deegan, M., Sutherland, K. Text Editing, Print and the Digital World (eds.) [Text] / M. Deegan, K. Sutherland. – Farnham, Surrey : Ashgate, 2009. – 205 pp.
- Harary, Paper 1957: Harary, F., Paper, H. Toward a general calculus of phonetic distribution [Text] / F. Harary, H. Paper // Language. – Vol. 33. – № 2. – 1957. – Pp. 137-149.
- Hoenigswald 1960: Hoenigswald, H.M. Language Change and Linguistic Reconstruction [Text] / H. M. Hoenigswald. – Chicago : University of Chicago Press, 1960. – 168 pp.
- Ladusaw 1980: Ladusaw, W. On the Notion ‘Affective’ in the Analysis of Negative Polarity Items [Text] / W. Ladusaw // Journal of Linguistic Research. – Vol. 1. – 1980. – Pp. 1-16.
- Liddicoat 2010: Liddicoat, Anthony J. Applied linguistics in its disciplinary context [Text] / Anthony J. Liddicoat // Australian Review of Applied Linguistics. – Vol. 33, № 2. – 2010. – Pp. 14.1-16.17.
- Nakatsu, White 2006: Nakatsu, C., White, M. Annual Meeting of the ACL archive [Text] / C. Nakatsu, M. White // Proceedings of the 21st International Conference on Computational Linguistics and the 44th annual meeting of the Association for Computational Linguistics table of contents (Sydney, Australia). – Association for Computational Linguistics Morristown, NJ, USA. – 2006. – Pp. 1113 – 1120.
- Ryder 1994: Ryder, M.E. Ordered Chaos. The Interpretation of English Noun + Noun Copounds [Text] / M. E. Ryder. – Berkley : Berkley Press. Ltd., 1994. – 119 pp.
- Stang 1957: Stang, Chr.S. Slavonic Accentuation [Text] / Chr. S. Stang. – Oslo : Universitetsforlaget, 1957. – 194 pp. – ISBN-13: 978-8200060789
- Talmy 1983: Talmy, L. How Language Structures Space [Text] / L. Talmy. – H. Pick, L. Acredolo (eds.) // Spatial Orientation : Theory, Research, and Application. – New York : Plenum, 1983. – Pp. 225-282.
- Trager 1949: Trager, G.L. The Field of Linguistics [Text] / G. L. Trager // Studies in Linguistics. Occasional papers. I. – Oklahoma : Norman, 1949. – P. 34-51. – Bibliog. : p. 51.
- White, Clark, Moore 2010: White, M., Clark, R.A.J., Moore, J.D. Generating tailored, comparative descriptions with contextually appropriate intonation [Text] / M. White, R. A. J. Clark, J. D. Moore // Computational Linguistics. – Vol. 36, № 2. – 2010. – Pp. 159–201.
- Zoltan Dörnyei 2007: Zoltan Dörnyei. Resaerch Methods in Applied Linguistics [Text] / Zoltan Dörnyei. – New York, NY : Oxford University Press, 2007. – 316 pp. – Режим доступу: http://www.tesolmedia.com/does/TJ/firstissue/15_TJ_Griffee.pdf

Статья посвящена проблемам прикладной лингвистики в ее презентации в общелингвистической парадигме, в частности установлению источников возникновения прикладного синтаксиса, а также прослеживанию причин, предпосылок и специфики его развития и формирования как самостоятельного лингвистического направления.

Ключевые слова: генеративная грамматика, сравнительно-исторический метод, прикладной синтаксис, синтаксическое описание, синтаксическое объяснение, структуральный метод, типологическое языкознание, традиционный синтаксис.

The article is devoted to problems of the applied syntax in the opinion of a general linguistic paradigm, in particular the main aim is to establish sources of the applied syntax and to trace reasons, preconditions, and specific characters of its development and organizing as an independent linguistic tendency.

Keywords: generative grammar, comparative-historical method, applied syntax, syntactical description, syntactical explanation, structural method, typological linguistics, traditional syntax.

Надійшла до редакції 21 вересня 2010 року.